

Karla LUP AN
(Universitatea de Vest din
Timișoara)

**Marea doamnă a lingvisticii
romanice – Profesor onorar dr.
dr. h. c. mult. Maria Iliescu**

Abstract: (“La Grande Dame” of Romance Linguistics –Professor dr. dr. h. c. mult. Maria Iliescu). The merits of the scientist Maria Iliescu, Honorary Professor at the Institute of Romance Studies of the Franz Leopold University of Innsbruck, Austria, have already been nationally and internationally acknowledged by the honorary doctorate degrees awarded by several Romanian and foreign universities, by the orders, decorations, and medals she received, by her being elected as president of a number of scientific institutes and societies, by the numerous festschrifts dedicated to her and published in Romania or abroad. Many more qualities may be added to the list above; I will, however, insist only on those which left their mark upon me and contributed to my formation. That is why I will not follow the chronology, but make several temporal leaps and subjectively highlight certain aspects to the detriment of others. Ms. Maria Iliescu is a model of morality, integrity and dignity; she is an encyclopedic personality of a distinguished intellectual refinement, who emanates passion for science and dedication to those around her; most of all, she is an invaluable creator of concepts and mentor of young researchers.

Keywords: Biography Professor dr. dr. h. c. mult. Maria Iliescu

Rezumat: Meritele omului de știință Maria Iliescu, profesor onorar la Institutul de Romanistică din cadrul Universității „Franz-Leopold” din Innsbruck/Austria, au fost deja recunoscute la nivel național și internațional prin conferirea titlului de *Doctor Honoris Causa* al mai multor universități din țară și străinătate, prin acordarea de ordine, decorații și medalii, prin numirea sa ca membru de onoare al unor instituții științifice sau alegerea sa ca președinte de onoare al unor societăți științifice de prestigiu, prin omagierea în volume dedicate personalității sale publicate în țară și străinătate. Lista ar putea continua cu multe alte calități, dar eu mă opresc la cele care m-au marcat, m-au modelat și m-au format. De aceea, nu voi respecta cronologia faptelor, ci voi face salturi peste timp, voi evidenția, din motive pur subiective, unele aspecte, poate, în defavoarea altora.

Cuvinte-cheie: Biografie profesor universitar dr. dr. h. c. mult. Maria Iliescu

1. Repere biografice

Doamna Maria Iliescu, o personalitate enciclopedică de un rafinament intelectual deosebit, este supranumită „marea doamnă a lingvisticii romanice”, nu doar în articolul omagial semnat de J. Kramer (1992), ci și în numeroasele *laudationes*, rostite de către profesori universitari de prestigiu, ca Margret Friedrich, cu ocazia conferirii titlului de *Doctor honoris causa* al Universității din Innsbruck/Austria (2005), Petra Braselmann, odată cu acordarea marelui premiu pentru știință *Wissenschaftspreis* al Landului Tirol/Austria (2005), Eugen Roegiest, la acordarea *Medaliei de onoare* a Universității din Gent/Belgia (2009), Maren Huberty, la înmânarea *Ordinului Național „Serviciul Credincios” în grad de „Comandor”*, conferit de Președintele României (2009), sau Nicolae Panea, cu ocazia conferirii titlului de *Doctor honoris causa* al Universității din Craiova (2014). Recunoașterea meritelor omului de știință Maria Iliescu, profesor onorar¹ la Institutul de Romanistică din cadrul Universității „Franz-Leopold” din Innsbruck/Austria s-a materializat aadar la nivel

¹ Titlul de „profesor onorar” (*Honorarprofessor*) este un grad din învățământul universitar austriac, propus de un senat universitar și aprobat de minister, care permite unui profesor universitar să-și exercite până la sfârșitul vieții, independent de vârstă, activitatea științifică neadministrativă (de exemplu, participarea la comisiile de doctorat și de abilitare etc.).

național și internațional, prin acordarea de titluri suprauniversitare, prin decernarea de ordine naționale, decorații și medalii sau prin conferirea calității de membru de onoare al unor instituții științifice, cum ar fi Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” al Academiei Române sau alegerea ca vicepreședinte și apoi ca președinte al Societății Internaționale de Lingvistică și Filologie Romanică (2007-2010), de altfel prima și singura femeie care s-a bucurat de această funcție până în prezent (v. Anexa 1).

În continuare, nu îmi propun să prezint exhaustiv biografia și activitatea profesională a doamnei Maria Iliescu, ci mă voi opri asupra acelor dimensiuni ale personalității sale care m-au marcat, m-au modelat și m-au format. De aceea, nu voi respecta cronologia faptelor, ci voi face salturi peste timp, voi evidenția, din motive pur subiective, unele aspecte, probabil, în defavoarea altora.

Primul titlu de *Doctor honoris causa* i-a fost acordat doamnei Maria Iliescu de către Universitatea de Vest din Timișoara, în anul 1998. Inițiativa se datorează doamnei profesor dr. Ileana Oancea, care ocupa atunci funcția de Decan al Facultății de Litere, Filosofie și Istorie. Fiind proaspăt absolvent și asistent, am participat și eu în public la acel eveniment deosebit pentru viața academică timișoreană, fără a-mi imagina, nici măcar pentru o clipă, că destinul meu se va lega în vreun fel de proeminenta personalitate a vieții științifice internaționale, care tocmai era onorată la Timișoara.

În articolul său biografic, publicat în 2014, doamna Iliescu vorbește despre influența hazardului în viața noastră, arătând că devenirea sa profesională a fost de multe ori determinat de întâmplări:

„Carierea mea de romanist se datorează, printre altele, întâmplărilor din viața mea. Un factor esențial a fost că am avut norocul de a avea la universitate profesori excelenți din punct de vedere științific și uman. Îmi amintesc aici pe Alexandru Graur și Iorgu Iordan”. (Iliescu 2014, 154).

Pot spune că tot întâmplarea și norocul m-au ajutat să pe mine să ajung în preajma doamnei Iliescu. În anul 2001 eram asistent la Facultatea de Limbi Moderne Aplicate din cadrul Universității „Tibiscus”, unde doamna profesor dr. Adriana Costeșcu, de la Universitatea din Craiova, venea o dată pe lună pentru a ține cursuri de lingvistică în limba italiană. Deși nu colaboram pe plan profesional – eu predam germana – mie mi-a revenit sarcina de a o aștepta pe distinsa doamnă profesoară la gară. Pentru că începuse să mă simpatizeze, în timpul unei curse spre gară, m-a întrebat, dacă nu am de gând să mă înscriu la doctorat, fiind cându-mi propunerea de a lua legătura cu doamna Maria Iliescu, profesor consultant la Universitatea din Craiova, care, pe lângă multe alte activități, coordona și teze de doctorat. Nefiind romanist, nu prea aveam cunoștință despre autoritatea științifică a doamnei Iliescu și nici prin gând nu îmi trecea că doamna Iliescu, cu care urma să mă întâlnesc la Craiova, ar putea fi chiar cea pe care o aplaudasem cu câțiva ani în urmă în Aula Magna a Universității de Vest. A fost spre norocul meu că nu am făcut aceste legături atunci, pentru că altfel, cu siguranță, nu m-a fi încumetat să accept imediat propunerea doamnei Costeșcu. În al doilea rând, tot spre norocul meu, plecasem la Craiova cu o scrisoare de recomandare din partea doamnei profesor dr. Ileana Oancea, pe care doamna Iliescu o cunoaște foarte bine și o prețuiește. Având limba germană ca limbă maternă și având lingvistica romanică și lingvistica generală ca domenii de doctorat, doamna Iliescu a acceptat să îmi coordoneze teza de doctorat în domeniul gramaticii contrastive german-român.

Maria Henrietta Iliescu s-a născut la Viena, la data de 1 iunie 1927, „într-o familie cu pregătire universitară din înalta burghezie austriacă” (Oancea 1998, 6). Tatăl, Richard

Adlersberg, a fost procurist și temporar căpitan de cavalerie (*Rittmeister*), iar mama, dr. Sophia Adlersberg, originară din Bucovina austriacă, a studiat atât chimia, științele naturale și farmacia la Viena, cât și pianul la conservator. Ea era doctor în chimie și activă ca asistent universitar în cadrul Universității din Viena. În anul 1938, după anexarea Austriei (*Anschluss*), familia s-a întors definitiv în Bucovina.

Maria Iliescu va urma la București cursurile cu predare în limba franceză ale liceului călugărilor catolice din ordinul „Notre-Dame de Sion”. În semn de recunoștință pentru sprijinul acordat de micuțe în perioada ocupației rusești din 1944, Maria Iliescu decide să se înscrie la secția de filologie clasică din cadrul Universității București, pentru ca, după terminarea facultății, să se alăture ordinului ca profesor de latină și greacă, specialități de care ordinul avea nevoie în liceele sale (v. Iliescu 2014, 136-138). Din fericire pentru știință, fosta dirigintă, micuța Émiliane, nu a fost de acord cu această hotărâre, spunându-i că nu e făcută pentru viața monahală.

2. Dimensiuni fundamentale ale personalității

Devenind doctoranda doamnei Maria Iliescu în anul 2001, parcursul vieții mele personale, profesionale și didactice avea să se schimbe fundamental, pentru că părăsesc trunchiul în cercul persoanelor privilegiate, al aceluia format de un lingvist de elită și romanist complet, un formator de cercetători lingviști, căruia le insuflă entuziasm, dinamism și pasiune pentru știință. De asemenea, nu în ultimul rând, ci în primul rând, urma să fiu modelată de un profesor cu calități didactice unice, care este, totodată, un adevărat model de moralitate, integritate, demnitate și de dăruire față de persoanele din jur.

2.1 Maria Iliescu – lingvist de elită

Anii de studiu universitar² din biografia doamnei Maria Iliescu au fost pentru viața și profesia sa decisivi prin doi factori, după cum putem citi în articolele sale autobiografice (v. Iliescu 1991, 118; Iliescu 2014, 127):

a) „În primul an de facultate, la un seminar de limba greacă, am făcut cunoștință cu un coleg, care studia atât istoria antică și medievală, cât și filologia clasică. Vladimir Iliescu urma să-mi devină soț în 1949.” (Iliescu 2014, 137).

b) „Am avut norocul să-l am profesor de latină, lingvistic general, și gramatică comparată a limbilor indo-europene pe Alexandru Graur, fost elev al lui Antoine Meillet. A fost un profesor extraordinar din toate punctele de vedere. Dacă în viața profesională am reușit să am unele realizări, acest lucru îl datoriez lui, în mare parte.” (Iliescu 2014, 137).

Alexandru Graur „a contribuit într-o măsură mare la conturarea profilului ei spiritual” (Oancea 1998, 6). Astfel, la sugestia profesorului, își îndreaptă interesul științific spre domeniul romanisticii și al lingvisticii comparate, Maria Iliescu fiind astăzi unul dintre puținii româniști compleți, care studiază, în cadru panroman, diferite aspecte diacronice și sincronice din limbile și idiomurile romanice: franceză, italiană, română, friulană, sursilvană, latină etc. De aceea Kramer (1993) afirmă că este o excepție pentru lumea academică actuală:

„Datorită personalității și biografiei sale, Maria Iliescu este astăzi o excepție a comunității academice din Europa Centrală și de Vest, care, în general, se manifestă în domenii omogene. Deși este o autoritate științifică pentru mai multe domenii, ea nu este o specialistă, în sensul strict al cuvântului, pentru că, spre deosebire de tendințele actuale, ea

² Universitatea din București: Secția de filologie clasică a Facultății de Filologie și Secția de Istorie medie universală a Facultății de Istorie.

încearcă să cuprind întreaga Românie, în plus, să nu neglijeze, ceea ce se poate învinovăța de la alte discipline” (Kramer 1993, 17).

2.2 Maria Iliescu – un romanist complet

Considerăm această dimensiune a personalității sale, cea de romanist complet, poate crea dificultăți celor care încearcă să delimiteze aria cercetării științifice a mării doamne a romanisticii. Maria Iliescu însuși și susține că domeniile și temele de cercetare abordate sunt „poate prea variate”: lingvistic general și comparat, limbi clasice (în special latina vulgară), romanistic (franceză, retoromană, în special friulană), românistic, lexicologie și lexicografie, semantică, pragmatică, lingvistica textului, probleme de bilingvism, lingvistic contrastiv și traductologie etc. (v. Iliescu 1991, 121).

Impresionanta listă a publicațiilor³ cuprinde monografiile, colaborări la volume colective, enciclopedii și dicționare, precum și peste 300 de studii și articole apărute în volume colective sau în reviste de specialitate din țară sau din străinătate. Prin întreaga sa operă, doamna Maria Iliescu a contribuit și contribuie consecvent la „integrarea lingvisticii românești în circuitul de valori al lingvisticii europene și la impunerea studiului limbii române atât în România, cât și în străinătate” (Oancea 1998, 5).

2.3 Maria Iliescu – autor de lucrări fundamentale

Nici volumul și nici diversitatea publicațiilor nu sunt însă factorii decisivi pentru care doamna Maria Iliescu face parte din bibliografia de specialitate obligatorie a oricărui lingvist, ci conținutul original și inovator al studiilor sale. Ea este pe lângă un romanist complet, atât un autor de lucrări fundamentale, cât și un adevărat creator de concepte. Principiul profesorului Al. Graur de a „publica un text sau o cercetare, numai dacă aduce o contribuție originală sau inovatoare” (Iliescu 2014, 168) și l-a însușit imediat după absolvirea studiilor, în anul 1950, când, împreună cu soțul ei, au devenit colaboratorii profesorului, doamna Iliescu în calitate de asistent, iar domnul Vladimir Iliescu, ca șef de lucrări.

La sfârșitul anului 1952, în plin comunism stalinist, odată cu înlăturarea din motive politice a profesorilor Al. Graur, Al. Rosetti, I. Iordan ș.a. de la Universitatea din București, au fost îndepărtați și colaboratorii lor, printre care și Maria și Vladimir Iliescu. Imediat, încă în același an, doamna Iliescu este angajată ca cercetător principal la Institutul de Lingvistică al Academiei – nou creat –, unde se alătură colectivelor de redactare a unor volume devenite azi fundamentale pentru romanistică și românistică. În seria acestor cărți se înscrie *Gramatica limbii române* I-II, apărută la Editura Academiei RSR din București, în anul 1954; contribuția sa la această lucrare fiind apreciată în anul 1955 cu *Premiul de stat cl. II*.

Pentru a rămâne tematic la gramaticile fundamentale, face un salt aproape nepermis peste decenii și ajunge în anul 2013, când doamna Iliescu, împreună cu Victoria Popovici publică *Rumänische Grammatik*, la Editura Buske, din Hamburg (450 p.). Aceasta este o lucrare foarte amplă, un adevărat tratat de gramatică, elaborat și finalizat de doamna Iliescu încă din perioada premergătoare doctoratului meu (1999-2001). În urma unor disensiuni cu editura Gottfried Egert, volumul rămâne nepublicat, apărând abia peste un deceniu. Nu știu câți coordonatori de doctorat le pun doctoranzilor la dispoziție lucrările nepublicate, dar știu că eu am primit de la doamna Iliescu, pe lângă multe articole științifice nepublicate, chiar și capitole din această „gramatică din sertar”.

³ Lista publicațiilor poate fi consultată online: <http://www.maria-iliescu.de/publikationen/publikationen.htm>

În perioada 1952–1982 au fost publicate cele mai importante dicționare ale limbii române contemporane, la care a colaborat și Maria Iliescu: DLR = *Dicționarul General al limbii române*. Serie Nouă, București, Editura Academiei RSR, 1958/1960–1983); *Dicționarul Limbii Române Moderne*, DLRC = *Dicționarul Limbii Române Contemporane. Dicționarul Tezaur al Limbii Române*.

O altă lucrare la care a colaborat, care nu e doar fundamentală, ci și unică în bibliografia lingvisticii române, e *Crestomația romanică* (ed. Iorgu Iordan), apărută în 3 volume și 5 tomuri, la Editura Academiei, București, între anii 1962–1974, unde doamna Iliescu a redactat mai multe capitole: Vol. I, 1962: *Limba latină* (cu Liliana Macarie), (p. 1-136); *Limba retoromană*, sec. XVI (cu Florența S. deanu) (p. 292-463); Vol. II, 1965: *Limba retoromană*, sec. XVII-XVIII (p. 367-522); Vol. III/1, 1968: *Limba retoromană*, sec. XIXXX (p. 975-1330); *Idiomurile române din R.S.F.* (cu Alexandru Niculescu) (p. 487-532); Vol. III/3 *Dialectul valon* (p. 487-552). Această lucrare s-a născut sub îndrumarea academicianului Iorgu Iordan, care, redevenind în 1958 directorul Institutului, a pus bazele unei secții de lingvistică romanică (cf. Iliescu 2014, 142). Volumul trebuia „să cuprindă extrase comentate din toate textele scrise în limbile române, începând cu primele texte și până la sfârșitul secolului al XX-lea, inclusiv, pe cât posibil, textele scrise în diverse dialecte”. (Iliescu 2014, 169). Datorită cunoștințelor de limba germană și de latină, doamnei Iliescu i-a revenit – în colaborare cu Liliana Macarie –, pe de-o parte, capitolul dedicat latinei târzii (latina vulgară), pe de altă parte, constituirea grupului de idiomuri retoromane. Munca de cercetare a fost extrem de dificilă, pentru că doamna Iliescu nu auzise niciodată retoromana, nu exista nicio posibilitate de contact direct cu vorbitorii ei – plecările în străinătate fiind excluse – și nici bibliotecile nu ofereau bibliografia potrivită (cf. Iliescu 1991, 120). Cu toate acestea, ceea ce inițial trebuia să fie un simplu exercițiu, a devenit o lucrare extrem de importantă, care „e vădită și azi ca fiind cea mai bună și mai completă lucrare, unică în bibliografia disciplinei” (cf. Kramer 1993, 13; Oancea 1998, 7).

„Epică o lucrare atât de importantă precum *Crestomația romanică* nu a avut parte de o receptare pe măsură la asta, în primul rând, din cauza contextului politic, dar și, probabil, din cauza metalimbii române.” (Iliescu 2014, 168).

Putem spune că această lucrare s-a întors „la viață”, deoarece, de curând, în anul 2015, doamna Maria Iliescu a coordonat (împreună cu Eugene Roegiest de la Universitatea din Gent/ Belgia) volumul al 7-lea din seria *Manuals of Romance Linguistics* al Editurii de Gruyter, volum intitulat *Manuel des anthologies, corpus et textes romans*, în care majoritatea capitolelor sunt scrise în limba franceză. În această lucrare, circa 30 de cercetători din întreaga Europă (inclusiv din România) prezintă și ilustrează, prin texte comentate, principalele limbi și idiomuri române. În felul acesta, cele mai prețioase informații din „vechea” antologie, din anii 1962–1974, aduse la zi cu rezultatele studiilor publicate între timp, sunt oferite comunității lingvistice internaționale a romaniștilor, filologilor și lingviștilor.

Colaborarea cu Liliana Macarie la lucrările fundamentale ale lingvisticii române a continuat și în anii '60, când la Institutul de Lingvistică s-a pornit elaborarea *Tratatului de istorie a limbii române*, din care au apărut numai două volume. *Istoria limbii române*, vol. I, (ed. Al. Graur), București, Ed. Academiei, 1965. În acest volum, doamna Maria Iliescu a redactat împreună cu Liliana Macarie: *Conjuncția* (p. 210-214), *Propoziția relativă* (p. 290-293), *Propoziția completivă* (p. 338-343), *Propoziția cauzală* (p. 338-356), *Propoziția consecutivă* (p. 353-356), *Propoziția condițională* (p. 356-363), *Construcții absolute* (p.

371-382). În *Istoria limbii române*, vol. II (ed. I. Coteanu, I. Fischer, M. Sala), București, Ed. Academiei, 1969, doamna Iliescu, împreună cu Liliana Macarie, au redactat: *Morfologia și sintaxa părților de vorbire (Substantivul, Adjectivul, Pronumele* (p. 52-74), *Adverbul, Prepoziția, Conjunția* (p. 104-109).

Între 1972–1982 a colaborat la un alt mare proiect lexicologic, *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, care a fost publicat în 1988. Această lucrare figurează astăzi în bibliografia obligatorie a proiectului franco-german DÉRom. Legat de această publicație, Maria Iliescu notează un amănunt picanț: „În lista de autori, numele meu este scris prescurtat (M.), de teamă ca autoritățile politice să nu afle despre cine este vorba. Dat fiind că atunci când urma să apară vocabularul eu voi fi fost deja plecat în străinătate, era posibil să se interzică publicarea lui. Numele meu de familie, unul dintre cele mai frecvente în România, înzestrat doar cu inițiala prenumelui (care nu permitea să se știe dacă este vorba de un bărbat sau de o femeie), era, din punct de vedere politic, mai puțin periculos.” (Iliescu 2014, 171).

2.4 Maria Iliescu – creator de concepte

Principiul de cercetare însoțit de la academicianul Al. Graur a determinat-o să se orienteze mereu studiul spre probleme foarte puțin sau deloc cercetate de alți lingviști, devenind astfel un creator de concepte. Spațiul nu îi permite să amintesc decât unele dintre contribuțiile sale originale și unice pentru filologie, în general, câteva dintre cărțile sale, care releva, calitatea elitelor din toate domeniile, și anume, aceea de creator de idei.

În anul 1954, și-a cerut de la directorul Institutului de Lingvistică să se ocupe de conceperea și elaborarea unor dicționare bilingve (englez/german/francez/polonez – român), fiind ca doamna Iliescu să aibă cunoștințe prealabile sau experiență în munca lexicografică bilingvă. Aceasta nu presupunea doar coordonarea sarcinilor administrative, ci și elaborarea unei părți teoretice, cum ar fi, redactarea normelor lexicografice. Astfel, „la numai 27 de ani va organiza și coordona, în calitate de responsabil al noului colectiv de dicționare bilingve, întocmirea celor patru dicționare” prevăzute de planul de cercetare (Oancea 1998, 7). Din cele planificate, Academia a publicat doar dicționarele englez-român și german-român. Dicționarul bilingv german-român a rămas până astăzi cel mai mare dicționar german – o limbă străină: *Academia Română Dicționar German-Român*, (ed. M. Iliescu, M. Iliescu), București, Ed. Academiei, 1966 (a 3-a ediție, 2007).

Munca lexicografică de la începuturile carierei profesionale a condus la apariția altor dicționare bi- și multilingve, cum ar fi: *Wörterbuch Rumänisch – Deutsch*, Leipzig, Veb Verlag Enzyklopädie, 1972 (deseori republicat și în România) și *Grundwortschatz Rumänisch – Deutsch, Englisch, Französisch*, Frankfurt am Main/Bern/New York, Peter Lang Verlag, 1979, unde doamna Iliescu a coordonat și revizuit partea germană.

Ideea de a publica un vocabular minimal, fundamental, poliglot (român/ francez/ spaniol/ italian/ englez/ german) îi vine în urma experienței de predare a limbii române fără manual, la studenții străini de la Universitatea din Craiova. Doamna Iliescu s-a ocupat de baza română, care „conține fonetică, paradigme flexionare, și o listă de cuvinte stabilită în funcție de statisticile care se folosesc până atunci”, iar colegii ei mai tineri s-au ocupat de traducerea acestor cuvinte în diferitele limbi. (Iliescu 2014, 167). Acest dicționar a apărut revizuit și adăugit în următoarele ediții: *Vocabularul minimal al limbii române curente*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1981; *Vocabularul minimal al limbii române curente*, București, Ed. Demiurg, 1994 (cu Adriana Costăchescu); *Dicționar poliglot*, București, Teora, 2001.

O altă carte unică și originală este teza sa de doctorat, *Le frioulan à partir des dialectes parlés en Roumanie*, The Hague/Paris, Mouton, 1972, scrisă sub îndrumarea academicianului I. Jordan și care în anul 1974 a fost premiată de Academia Română. Lucrarea s-a născut după opt ani de cercetări și anchete pe teren, în urma cărora a descoperit și studiat friulana vorbită pe teritoriul României.

Anul 1972 a adus multe schimbări și realizări în viața doamnei Iliescu. După suplinirea timp de doi ani a postului de profesor rămas vacant la Universitatea din Craiova, reușește, cu ajutorul academicianului I. Jordan, finalmente, să se titularizeze. De fapt, prin această titularizare „cititoare te învâlmântul filologic din Craiova” (Oancea 1998, 7), pentru care are vocația întemeierii. Până la plecarea sa din țară (1982–1983), i-a pus amprenta nu doar asupra tuturor filologilor formați la Craiova, ci și asupra asistentelor sale, Michaela Livescu, asistenta sa pentru cursul de lingvistică romanică, și Adriana Costăchescu, asistenta pentru cursul de lingvistică generală. Împreună cu acestea, concepe și publică cursuri pentru studenți, devenite, în timp, valoroase lucrări de specialitate: *Latina vulgară. Introducere în studiul limbilor romanice I*, Craiova, Reprografia Universității din Craiova, 1978, (cu Michaela Livescu); *Limbile romanice. Introducere în studiul limbilor romanice II*, Craiova, Reprografia Universității din Craiova, 1980 (cu Michaela Livescu).

O altă monografie care se bucură de aprecierea de a fi unică în bibliografia de specialitate este *La typologie de la morphologie verbale romane. Vue synchronique. Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, Sonderheft 80*, Innsbruck, scrisă în colaborare cu lingvistul belgian Louis Mourin și apărută în 1991. Lucrarea cuprinde o analiză riguroasă a modului în care se conjugă verbele în „optsprezece idiomuri romanice: ase limbii romanice literare (portugheza, spaniola, catalana, franceza, italiana și româna) și alte idiomuri reprezentative pentru limbile romanice reprezentate prin mai multe dialecte (literare), de exemplu: dialectul gascon, occitana (reprezentat de dialectul *languedocien*), franco-provensala din sudul Franței (reprezentată prin dialectul vorbit în regiunea Vaux) etc.”. (Iliescu 2014, 153). Paradigmele verbelor regulate și neregulate au fost analizate conform aceluși criterii de segmentare. Despre această lucrare, Maria Iliescu afirmă: „Țin să precizez că este vorba de o cercetare originală, care nu a mai fost făcută până atunci. Louis Mourin, regretatul meu prieten, a reușit să facă o clasificare riguroasă a formelor verbale neregulate.” (Iliescu 2014, 153); în timp ce doamna Maria Iliescu a analizat și redactat partea dedicată verbelor regulate.

Atitudinea de cercetător de teme originale explică, pe de o parte, de ce numărul de studii științifice îl depășește cu mult pe cel al monografiilor sale, pe de altă parte, de ce doamna Iliescu nu și-a republicat mult timp articolele științifice, nici măcar în alt limbaj (v. Iliescu 1991, 122). Din fericire, în ultimii ani, a reunit tematic, în patru cărți, unele articole relevante, publicate în reviste sau volume mai puțin accesibile sau chiar necunoscute publicului: *Româna din perspectiva romanică*, București, Editura Academiei, 2007, 410 p.; *Pan- und Raetoromanica. Von Lissabon bis Bukarest, von Disentis bis Udine*, Stuttgart, Editura Ibidem, 2007, 531 p. (prefața de Johannes Kramer); *Miscellanea Romanica (1956–2007)*, (ed. Nicolae Mocanu), Cluj-Napoca, Clusium, 2008, 545 p.; *Varia Romanica (2007–2013). Universaux linguistiques, analyse du discours et caractère variationnel de la Romania*, Berlin, Frank&Timme, 2013, 389 p. (prefața Gerhard Ernst).

Marea doamnă a lingvisticii romanice conturează în articolul său autobiografic contribuțiile sale la lingvistica romanică; teme, pe care le reluăm aici pe scurt (v. Iliescu 2014, 145):

- *latina târzie*, descrierea morfologiei (f r partea verbal); evoluția sa, a a cum se reflect în texte (conform comentariilor f cute pe textele din latina târzie, numit „vulgar ”); tendințele generale ale vocabularului în latina târzie;

- *configurarea Romaniei*: o punere în discuție a conceptelor de *Romania continua* i *non continua*, a existenței unei Romania continentale, care uea Galia central i Romania oriental (asem n ri între sintaxa din franceza veche i sintaxa din limba român);

- *asemănări și deosebiri între limbile romanice* (punctual, în *Introducerea în lingvistica romanică*, vol. II; in extenso, puncte de vedere despre formele verbale, pronumele demonstrative și parțial despre construcțiile factitive); fenomene de convergență în Romania;

- *importanța constituirii unei norme* pentru explicarea diferențelor dintre limbile romanice, cum ar fi, de exemplu, folosirea articolului nehot rât plural;

- *limba română*: tipologia limbii române (o vedere de ansamblu asupra arhitecturii limbii în diacronie i sincronie);

- *poziția limbii române în Romania*: o critic a caracteristicilor considerate reprezentative pentru limba român ; româna i limbile balcanice;

- *retoromana*: vocabularul reprezentativ al limbii retoromane în ansamblu; *friulana*: fonetica istoric (v. capitolul din cartea *Le frioulan parlé en Roumanie*); relațiile contrastive dintre friulan și română; poziția limbii friulane în Romania;

- *câteva contribuții la semantica și pragmatica comparativă* (antonimia, folosirea diferit a unor lexeme ce exprim concepte similare; marcatorii discursivi ce provin de la verbe în limbile romanice etc.);

- *contribuții punctuale cu referire la etimologie* (limba român , friulan i alte limbi romanice).

Aceast sintez a contribuțiilor în plan științific arată, pe de-o parte, covâr itoarea competență profesională, exigența și originalitatea sa științific , pe de alt parte, pare s releve o personalitate care i-a dedicat întreaga activitate profesională cercet rii.

1.5 Maria Iliescu – un profesor model

Fiind un excelent pedagog, Maria Iliescu a acordat mereu un loc important studenților săi. În același timp, a reușit să țină în echilibru activitatea didactică cu cea de cercetare științifică, „lucru rar întâlnit în lumea academica de azi” (Roegiest 2009, 5). Despre obligațiile profesorului, doamna Iliescu nota:

„Cred c prima obligație a profesorului e să îndrume studenții prin susținerea de prelegeri bune, ușor de înțeles și folositoare și prin coordonarea activă a lucr rilor de seminar, a temelor pentru acas , a lucr rilor de diplom , masterat sau doctorat. Propriile interese științifice ar trebui s se afle pe locul al doilea”. (Iliescu 1991,122).

Principiul didacticii universitare, „precum i ideea c profesorul are obligația de a se ocupa de cadrele didactice tinere și de a fi la dispoziția studenților, ca un medic care trebuie s fie la dispoziția pacienților săi” (Iliescu 2014, 138), însușite tot de la academicianul Al. Graur, au caracterizat activitatea de profesor a doamnei Iliescu, desf urat pân în 1983 în România, apoi în Austria, Germania, Elveția și Italia (v. Anexa 2).

Regimul politic din România a fost cel care i-a pus multe piedici în cariera profesională . Dup înl turarea din mediul academic în anul 1952, a urmat obținerea cu dificultate a titlului de doctor, în anul 1967, i a titulariz rii la Universitatea din Craiova, în anul 1972. Directorul Departamentului de resurse umane de atunci (care, pe vremea aceea, se numea „Serviciul personal”) i-a spus de față, cu martori, c trebuie s înțeleagă bine că „nu poate s le predea studenților din Craiova care au sufletul alb, deoarece ei își vor da seama c ea are sufletul negru” (v. Iliescu 2014, 146). Spre sfâr itul anilor '70, când domnul

Vladimir Iliescu a fost declarat „contestatar al regimului”, familia decide să facă o cerere oficială de emigrare în Occident. Consecința a fost pierderea locului de muncă. În sfârșit, în august 1983, Maria Iliescu și familia reușesc să obțină dreptul de a pleca din țară.

Doamna Iliescu reușește să se înscrie în universitate, până la plecarea din țară, să devină cunoscută în comunitatea academică occidentală, care o aștepta cu brațele deschise, încă de la mijlocul anilor '70. La integrarea sa în această nouă comunitate au contribuit pe lângă profesionalism, cu siguranță, și optimismul, energia și dinamismul său nemărginite. Spre exemplu, în 1983, când reușea să părăsească țara, „ajunsese la Viena și, fără mijloace financiare sau domiciliu, merge direct la Congresul românilor de la Aix-en-Provence. Acolo se reîntâlnește cu G. Plangg de la Universitatea din Innsbruck, care o invitase în Austria încă de la începutul anilor '70, ca să dezvolte învățământul lingvisticii românești la Innsbruck (Roegiest 2009, 4)”.

Prin entuziasmul său neobosit, la numai un an după ce a început să predea la Innsbruck, doamna Iliescu a întemeiat „un cerc de lingvistică – nu doar romanică – pentru a intra în contact și cu colegii de la celelalte secții de lingvistică (germană, engleză, slavă și lingvistică generală). [...] Astăzi, cercul este condus de Manfred Kienpointner, filolog clasic și profesor de lingvistică generală” (Iliescu 2014, 148). Acesta este doar un mic exemplu din numeroasele realizări viabile, care arată vocația sa de întemeietor, de persoană capabilă să creeze punți între oameni, instituții și culturi.

Amintesc un moment memorabil, prin care germanistica din Timișoara a beneficiat de capacitatea doamnei Iliescu de a coagula activitatea științifică. În iunie 1998, Maria Iliescu a organizat la Timișoara *Primul Simpozion Româno-Austriac*, iar în octombrie 2000, *Al Doilea Simpozion Româno-Austriac* la Innsbruck. Tot în octombrie 2000 și tot la Universitatea din Innsbruck, germanista timișoreană Laura Cheie susținea *Rigorosum*⁴. De ieri, în mod obișnuit, acest examen se desfășură exclusiv în fața comisiei, doamna Iliescu a reușit să obțină aprobarea Rectoratului, pentru ca germanistii timișoreni prezenți la simpozion să participe, în public, la susținerea doctoratului colegei lor. A fost un moment inedit, atât pentru cei din Timișoara, care au avut atunci șansa să vadă procedura de susținere a examenului de doctorat în sistemul universitar austriac, cât și pentru cei de la Innsbruck, care, până la acea dată, nu mai desfășuraseră aceste examene în public. Cei care o cunosc pe doamna Iliescu știu că acesta este un exemplu aproape neînsemnat, pentru că ea a fost promotorul multor astfel de inițiative de colaborări internaționale.

Revenind la Profesorul Maria Iliescu, trebuie subliniat faptul că, cu toate sejururile academice la universitățile din Köln, Düsseldorf, München, Zürich sau Trento, unde a predat lingvistica romanică sau română timp de 10 ani, ea rămâne fidelă atât universității din țara sa natală, Institutului de Limbi Române al Universității din Innsbruck/Austria, unde își continuă și azi activitățile științifice ca profesor onorar, cu dreptul de a ține cursuri, de a conduce lucrări de licență, lucrări de doctorat, cât și Universității din Craiova, unde, timp de 10 ani, datorită calității sale de profesor consultant cu drept de conducere de doctorat, a promovat instituția la nivel internațional. A susținut Universitatea din Craiova, mijlocind contacte internaționale, a crescut calitatea corpului academic din domeniul filologiei, prin organizarea de conferințe, prin medierea de burse, prin cooptarea filologilor craioveni în proiecte internaționale, prin coordonarea de lucrări colective și, nu în ultimul rând, prin

⁴ Examen oral final, cuprins în metodologia de obținere a titlului de doctor în sistemul universitar austriac, corespondent al susținerii tezei de doctorat în sistemul universitar românesc.

îndrumarea doctoratelor tuturor tinerilor filologi, independent de catedra sau universitatea din care făceau sau fac parte. Aceste fapte le-am trăit în eu. M-am bucurat de disponibilitatea și sprijinul ei prompt pe toată perioada de concepere a tezei de doctorat, fără ca distanța dintre noi să aibă vreă valoare. Deși ne despărțeau mii de kilometri, m-am aflat într-un permanent dialog cu doamna Iliescu, fie prin mail, fie prin telefon, fie prin poștă, fie la Craiova, în perioada celor două vizite anuale ale sale. În cele maximum două săptămâni cât se afla în țară, avea timp pentru toți și pentru toate. Nu știu când dormea sau se odihnea, pentru că de dimineața până seara muncea: se întâlnea cu doctoranzii, cu studenții, citea referate și lucrări predate în ultima clipă, ținea cursuri, organiza examene de doctorat, pur și simplu, răspundea tuturor solicitărilor.

Referindu-se la capacitatea doamnei Iliescu de a crea punți între oameni, Ileana Oancea aprecia:

„Maria Iliescu nu a realizat numai o operă scrisă de mare valoare pentru lingvistică, ci și o operă vie, nu mai puțin importantă. Această operă vie a constat din tot ceea ce a făcut pentru crearea și întreținerea unui climat științific elevat, pentru stimularea cercetării științifice și a raporturilor interuniversitare, și nu mai puțin a celor interumane, întemeiate pe ideea de valoare.” (Oancea 1998, 6).

3. Omagieri

Doamna Iliescu este un om de o generozitate ieșită din comun, de o căldură sufletească admirabilă și de o gentilețe și noblețe sufletească rar întâlnite, care acordă tuturor celor care o cunosc încredere și sprijin necondiționat. De aceea, se simțea bucură de respectul, admirația, recunoștința și prețuirea tuturor celor cu care colaborează. O dovadă clară a celor afirmate o reprezintă seria volumelor omagiale: *Verbum Romanicum. Festschrift für Maria Iliescu* (ed. G. Plangg, J. Kramer), Hamburg, Buske, 1992; *Études romanes dédiées à Maria Iliescu* (ed. de J. Drăghicescu, G. Scurtu), vol.11 al *Analelor Universității din Craiova*, 2-3, 1998; *Studii și Cercetări lingvistice. Omagiu Maria Iliescu*, nr. 58/2, (ed. I. Vintilă Rădulescu), București, Ed. Academiei, 2007; *Studia in honorem Profesor univ.dr.h.c.m. Maria Iliescu* (ed. G. Scurtu), Craiova, Ed. Universitaria, 2008; *Prof. univ. dr. dr. h. c. mult. Maria Iliescu, 10 ani de școală doctorală la Universitatea din Craiova* (ed. M. Popescu, G. Scurtu, D. Dincă, T. Vlăceanu), Craiova, Ed. Universitaria, 2011.

Câțiva dintre doctoranzii Universității din Craiova, printre care mă număr și eu, au avut șansa de a fi modelați și formați de un dascăl minunat și luminat, după cum Elena Trifan, una dintre acele norocoase doctorande, o omagiază pe marea doamna a lingvisticii romanice:

DASCĂL DE LUMINĂ

Era doar dascăl de lumină,
Deși ar fi putut să fie înger.
Era doar Regele literelor,
Deși ar fi putut să fie
Regele lumii.
Era doar har și minte înțeleaptă
Și ajuta cu suflet pe oricare.
Trăia în universu-i de lumină,
De muncă și de pasiune.
Nu știa de diferențe sociale
Și avea o minte herculeană.

Un mesager al omeniei
 i-al tiinței
 Umbla adeseori din ar -n ar ,
 Uitând de vremea rea
 i vârsta 'naintat .
 S -i fie via a luminat
 De gândurile ce le-a d ruit
 i-o stea s -i lumineze calea
 Spre orizontul infinit!

(în: Elena Trifan, *Nori în soare*, Târgovi te, Ed. Singur, 2015, p. 86)

Referințe bibliografice

- Iliescu, Maria. 2014. *L'importance du hasard*, în Klaus Dieter Ertler (coord.), *Romanistik als Passion. Sternstunden der neueren Fachgeschichte III*. Berlin: Editura LIT, p. 136-155.
- Iliescu, Maria. 1991. *Labor omnia vincit improbus*, în Hans-Martin Gauger, Wolfgang Pöckl (coord.), *Wege der Sprachwissenschaft*. Tübingen: Editura Narr, p. 118-124.
- Kramer, Johannes. 1993. *Maria Iliescu – Porträt einer Romanistin*, în Johannes Kramer, Guntram A. Plangg (coord.), *Verbum Romanicum. Festschrift für Maria Iliescu*, Hamburg: Editura Buske, p. XI-XIX.
- Trifan, Elena. 2015. *Dascăl de Lumină*, în Elena Trifan, *Nori în soare*, Târgovi te: Editura Singur, p. 86.

Laudationes

- Braselmann, Petra. 2005. *Laudatio auf Maria Iliescu, Grande Dame der Romanistik*, cu ocazia acord rii marelui premiu pentru știință *Wissenschaftspreis* al Landului Tirol, Innsbruck/Austria, ms., p. 1-4.
- Friedrich, Margret. 2005. *Laudatio*, rostit cu ocazia decern rii titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universit ții „Franz-Leopold” din Innsbruck/Austria, ms., p. 1-4.
- Huberty, Maren. 2009. *Laudatio*, rostit cu ocazia conferirii *Ordinului Național „Serviciul Credincios” în grad de „Comandor”* de c tre Pre edintele României prin Decret nr. 1565 din 22.10.2009, Ambasada României la Berlin/Germania, ms.
- Oancea, Ileana. 1998. *Laudatio*, rostit cu ocazia acord rii titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universit ții de Vest din Timi oara, Universitatea de Vest din Timi oara, ms., p. 5-10.
- Panea, Nicolae. 2014. *Laudatio*, rostit cu ocazia decern rii titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universit ții din Craiova, Universitatea din Craiova, ms., p. 1-12.
- Roegiest, Eugene. 2009. *Laudatio Maria Iliescu*, rostit cu ocazia conferirii *Medaliei de Onoare* a Universit ții din Gent, UniversiteitGent/Belgia, ms., p. 1-6.

Anexa 1 – Distincții

- 2009 – *Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de „Comandor”* conferit de Pre edintele României;
- 2009 – *Medalia de onoare* a Universit ii din Gent/Belgia;
- 2008 – *Meritul Academic* acordat de Pre edintele Academiei Române;
- 2007 – Alegerea ca *Președinte* al Societ ii interna ionale de Lingvistic Romanic (Strasbourg/Franța);
- 2005 – Acordarea titlului de *Profesor honoris causa* al Universit ții din București;

- 2005 – Acordarea Marelui Premiu pentru știință *Wissenschaftspreis* al Landului Tirol/Austria;
 2005 – Acordarea titlului de *Profesor honoris causa* al Universității din Innsbruck/Austria;
 2001 – Alegerea ca *vice-președinte* al Societății internaționale de Lingvistică Romanică ;
 2000 – Numirea în *Research Board of Advisors 2000* al Institutului biografic american;
 1999 – Conferirea titlului de *membre de onoare* al Institutului de Lingvistică Iorgu Iordan;
 1998 – Conferirea titlului de *Doctor honoris causa* al Universității de Vest Timișoara;
 1991 – Numirea în comitetul Societății de Latină Târzie și Medievală și *vice-președinte* al aceleiași societăți;
 1987 – Numirea în Comitetul Societății *Societas linguistica europea*(Kiel/Germania); ulterior *vice-președinte* al societății;
 1980 – Numirea în Comitetul Societății internaționale de Lingvistică Romanică (Strasbourg/Franța);
 1974 – *Premiul Academiei* pentru cartea *Le frioulan à partir des dialectes parlés en Roumanie*;
 1954 – *Premiul de Stat cl. II* pentru activitatea la *Gramatica limbii române*.

Anexa2 – Activitatea didactică

- 1999 – Numirea ca profesor consultant cu drept de conducere de doctorate la Universitatea din Craiova;
 1989–1997 – Profesor titular al Catedrei de limbă și literatură română a „Facultății de Littere et Filosofia” de la Universitatea din Trento/Italia;
 1993–prezent – Profesor de onoare la Institutul de Limbi Romanice al Universității din Innsbruck/Austria, cu dreptul de a ține cursuri, de a conduce lucrări de licență, lucrări de doctorat;
 1987–1998 – Predarea unor cursuri și seminare la Facultățile de Filologie ale Universităților din Düsseldorf și Köln/Germania;
 1986–1987 – Suplinire temporară la Institutul de Romanistică al Universității din München/Germania;
 1985–1986 – Suplinire temporară a Catedrei de limbi romanice (prof. H. Schmid) a Facultății de Filologie de la Universitatea din Zürich/Elveția;
 1983–1993 – Visiting professor, apoi profesor cu contract la Institutul de Limbi Romanice al Universității din Innsbruck/Austria;
 1972–1982 – Profesor titular la Catedra de limbi romanice și lingvistic generală a Universității din Craiova;
 1952–1972 – Cercetător principal la Institutul de Lingvistică al Academiei din București;
 1950–1952 – Asistent universitar la Catedra de filologie clasică și lingvistic generală a Universității București.